

דייסא וחביץ קדרה

א ההבדל בין דייסא וחביץ הוא שדייסא מדובר בחטים כתושות, ובחביץ מדובר בקמח. והנה מבואר בגמ' שבדייסא לא נחלקו אם הדבש עיקר או הקמח, ונחלקו רק בחביץ האם הדבש עיקר או החטים. והינו דייסא כעין חביץ. וצ"ב במחלוקתם מהו העיקר ומדוע בדייסא כו"ע מודו שהחטים עיקר.

ב עוד צריך ביאור דלכאורה משמע מן הגמ' שהטעם שפוסקים כמוהו הוא משום דין "כל שיש בו" ואם כן אין זה הכרעה, אלא יש שאלה מהו העיקר, ואנו מוספים להכריע, שגם אם אין הקמח עיקר עדין יש לברך עליו בורא מיני מזונות משום דין "כל שיש בו". ואם כן מאן דאמר דובשא עיקר חלק על הדין של כל שיש בו. ולפי"ז צ"ע למה אמר שמסתבר כמוהו משום שרב ושמאל דאמרי תרויהו כל שיש בו, הרי זהו ממש מחלוקתם. ואי אפשר לכנות את הדבר הזה כמסתבר.

ביאור הענין

אך בקמח שאינו נאכל בעצמו, כאן יש מקום לדון האם דנים על חשיבות הדבר או על מטרת האכילה. **והנה בדף לז: הגמ'** מביאה שוב את הנידון של דייסא כעין חביץ, אך באופן אחר של ריהטא דחקלאי, ולכאורה הוא ממש המחלוקת דלעיל, ולא מסתבר שרביא יאמר בסתמא דלא כמה שמבואר לעיל. **ועפ"י** מה שביארנו לעיל אתי שפיר היטב, שכאשר מדובר ב"מתכון" קבוע של דייסא, אפשר בקלות יתר לומר "כל שיש בו" אך באופן שנותן בו יותר דבש מן הרגיל, הינו של בני מחוזה [שהיו מפונקים] כאן יש יותר מקום לומר שיברך שהכל על הממתק. ואעפ"כ מסיק רבא שאינו כן, אלא מסתבר יותר לומר שבכל מקרה שצריך הכרעה, הקמח עיקר, משום דברי רב ושמאל שאמרו כל שיש בו.

ונראה לבאר בגוף הנידון, שכאשר אדם ניגש לברך יש לדון האם מברך על חשיבות הדבר **בעצם** הוא על מה שהדבר חשוב **עבורו**. והנה אכילת הסמידא הזו לא באה כמזון אלא כממתק בסוף הסעודה. ולכך הסברא נותנת שהדובשא עיקר. ומאידיך אפשר לומר שהולכים אחר החשיבות בעצם, והרי מי שרעב ואוכל סמידא, יכול לשבוע ממנו. ולכך הולכים אחר העיקר. **ורב** ושמאל מדברים על מאכלים שאוכלים שלא לשם מתיקות, כגון פשטידה שיש שם ירקות או בשר עם בצק שאין זה **ולפי** זה מובן היטב, שכאשר יש חטים הנאכלות עם דבש, אף שהם כתושות ונאכלות כממתק, ברור הדבר שיברך על זה מזונות משום שבה לאכול חטים כממתק.

בענין ברכת האורז – סיכום השיטות וביאורן

ג' דעות מצינו באורז שהם ארבעה

- א. דעת ר' יוחנן בן נורי** – שהוא כמו חיטה לכל דבר. ומברכים לפניו מזונות, ולאחריו ברכת המזון, כשהחמיץ כראוי. **[ואודות מחלוקתנו עם חכמים נבאר בנפרד בהמשך]**
- ב. דעת רבנן** – שאין חימוצו חשוב. ואינו נחשב לחם לברכת המזון. ובדעת רבנן נחלקו:
- ג. לדעת הברייתא האחת** אורז לפניו מברך מזונות ולאחריו ברכה אחת מעין שלוש.
- ד. לדעת הברייתא האחרת** לפניו מזונות ולאחריו בורא נפשות. לדעת רב ושמאל לפניו מברך אדמה.

אך נחשב כדגן גרוע, שמברכים עליו מזונות ועל המחיה. או שרבנן חולקים על ר' יוחנן בן נורי לגמרי, ולדבריהם אורז הוא כשאר הפירות, ומה שמברכים לפניו מזונות הוא משום חשיבות התזונה שלו. ולכך לא שייך לברך אחריו ברכה אחת מעין שלוש, שאין בו שבח הארץ, שאינו מין דגן כלל.

ונראה לבאר את השיטות כך. דהנה מבואר שלדעת שתי הברייתות האורז אינו כמו שאר פירות האדמה. אלא שנחלקו אם מברכים אחריו מעין שלוש או בורא נפשות. **ונראה דיש לחקור** מדוע מברכים עליו **מזונות**, האם בזה מודים חכמים לר' יוחנן בן נורי, שכיון שאינו מחמיץ הרי הוא כדגן במקצת, שאינו חשוב לגמרי כדגן לענין המוציא,

ביאור פלוגתא דר' יוחנן בן נורי ורבנן

המינים. וטעם הדבר שרק במיני דגן יש תהליך של חימוץ, ואף באורז יש בו איזה מציאות של תסיסה הדומה לחימוץ. **והנה** אם כן משמע שארץ ישראל נשתבחה באורז וקשה שהרי אורז אינו גדל בארץ. וכיצד אפשר לומר שאורז נכלל בחיטין או בשעורין. וכי מביאים בכורים מאורז. ולגבי בכורים יש אומרים שאין מביאין בכורים מכוסמין ומשיפון אלא רק מחטים ושעורים. עיין פסחים לו. וברש"י שם על אתר.

מבואר בגמ', שלדעת ר' יוחנן בן נורי, מברך על אורז המוציא ולאחריו ברכת המזון שלוש ברכות. והדבר תמוה, הרי שלוש ברכות נאמר בענין שבעת המינים. והרי אורז אינו לא חיטה ולא שעורה. **ומשמע** לכאורה שאורז מין דגן הוא הינו שנכלל בחטה ושעורה שהוא שייך למשפחה זו, כשם שכוסמין משייכים אותם לחיטין, כך יש לשייך את האורז לאחד מן

פלוגתא דר' יהודה ורבנן אם לברך על אורז וקטניות בורא מיני זרעים בפה"א ביאור מחלוקתם בחמש מקומות לשיטתם

מצינו חמש מחלוקות בין ר' יהודה ורבנן בהלכות ברכות

- א** ברכות מ: לדעת ר' יהודה במקום שיש חביב ומין שבעה מברך על מין שבעה ולדעת רבנן מברך על החביב.
- ב** ברכות מ: לדעת ר' יהודה אין לברך שהכל על מין קללה כמו חומץ שהוא יין שהתקלקל, ולרבנן יש לברך.
- ג** לדעת ר' יהודה יש לפרט את ברכת הנהנין לשלוש, הינו לברך על הדשאים, ולרבנן אין לפרט אלא אומר על כולם ברכת בורא פרי האדמה.

הנה ישנם שני מיני ברכות: ברכות השבח וברכות הנהנין.

ונחלקו ר' יהודה ורבנן מהו העיקר בברכות הנהנין האם השבח או ההודאה. לדעת רבנן העיקר הוא ההנאה, אף שודאי יש בה שבח. ובכל מקום שיש סתירה בין השבח וההודאה, יש להעדיף את השבח. ולדעת ר' יהודה יש להעדיף את ההנאה על השבח, שעיקר ברכת הנהנין הוא ההודאה.

ברכת הרעם אין בה שום הנאה, אלא רק שבח. **וברכת הגומל** למשל אין בה שבח, שלא ניכר בה מה בדיוק נעשה עבורו, אלא רק הודאה. **לעומת זאת** ברכות הנהנין יש בהם את שני החלקים: **א** שבח על יפי הבריאה. **ב** הודאה על ההנאה.

כעת נעבור על הדינים שנחלקו בהם:

ד אף שברכת המצוות אינן נוגעות לכאורה להלכות ברכות הנהנין, רואים בגמ' שר' יהודה לומד את הדין של בכל יום ויום תן לו מעין ברכותיו, אף לגבי ברכות הנהנין **וכיון שסוגיא זו ארוכה, נבאר את ענין ברכות המצוות לקמן.**

ה ברכת יוצר המאורות, לר' יהודה עיקרה שבח, ולכך מי שאינו מכיר את השמש והירח אינו יכול לשבח כראוי. אך לרבנן אפשר להודות עליהם, כמבואר בגמ' שם שאף מי שאינו רואה נהנה מן השמש שאנשים אחרים מזהירים אותו שלא יפול לתוך הבורות, ואם כן יש לו על מה **להודות.**

א אם יש חביב או מין שבעה. אם נעדיף את ההנאה הרי שהחביב עדיף, ואם נעדיף את השבח, מין שבעה **שנשתבחה** בהן ארץ ישראל עדיפים. ולכך נחלקו בזה ר' יהודה ורבנן.

ב מין קללה – אין בהם שבח, שאין לשבח את הבורא בדברים מקולקלים, אך יש בהם הודאה, ולכך לר' יהודה שהעיקר הוא השבח אין לברך כלל על מין קללה.

ג לר' יהודה שעיקר הברכה הוא השבח, יש לחלק את הברכות לכמה שיותר שבחים, שיש גם דשאים וגם אדמה. אך לרבנן כיון שבירך על הנאתו, אי אפשר לברך שוב, שהרי כבר הודה על פירות האדמה ואין יכול להוסיף עוד ברכות.